

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING
BADIY-ESTETIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA
INNOVATSION YONDASHUVLARNING AHAMIYATI

Beknazarova Pokiza Nurillobek qizi

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

3-kurs “E” guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarning badiiy-estetik kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion pedagogik yondashuvlarning o‘rni tahlil qilinadi. Interfaol metodlar, ijodiy loyihalash, raqamli texnologiyalar, amaliy mashg‘ulotlar va fanlararo integratsiya san’at ta’limining samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot badiiy-estetik tafakkurni rivojlantirish jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, kreativ faoliyati va san’at orqali o‘zini ifoda etish imkoniyatlarini kengaytirish zarurligini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: badiiy-estetik kompetensiya, innovatsion texnologiyalar, tasviriy san’at, kreativ yondashuv, interfaol metodlar, integratsiya, raqamli texnologiyalar.

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlarida maktab ta’limi tizimi oldida o‘quvchilarning ijodiy, estetik va madaniy tafakkurini rivojlantirish kabi dolzarb vazifalar turibdi. Tasviriy san’at fani ushbu jarayonning asosiy bo‘g‘inlaridan biri bo‘lib, o‘quvchilarning nafaqat badiiy ko‘nikmalarini, balki ularning dunyoni idrok etish, tasavvur qilish, obrazlar yaratish, san’at orqali o‘z fikr va tuyg‘ularini ifoda etish qobiliyatlarini shakllantiradi. Ayniqsa, badiiy-estetik kompetensiya bugungi kunda ta’limning muhim tarkibiy qismiga aylangan bo‘lib, u shaxsning barkamol rivojlanishiga, ijodiy fikr yuritishiga va madaniy qadriyatlarni anglashiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, an’anaviy dars metodlari zamonaviy yoshlarning ehtiyojlarini qondira olmay qolayotgan sharoitda yangicha, innovatsion pedagogik yondashuvlar talab etilmoqda. Interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, kreativ loyihalar, raqamli dizayn vositalari va STEAM integratsiyasi orqali o‘quvchilarning badiiy-estetik kompetensiyasini samarali shakllantirish imkoniyati paydo bo‘lmoqda. Bunday yondashuvlar o‘quvchini ta’lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi, uning o‘z ijodiy salohiyatini namoyon etishiga sharoit yaratadi.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundan iboratki, innovatsion yondashuvlar nafaqat ta’lim jarayonini boyitadi, balki o‘quvchilarning san’atga bo‘lgan qiziqishini

kuchaytiradi, ularning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shunday ekan, badiiy-estetik kompetensiyani rivojlantirishda zamonaviy metod va texnologiyalarning imkoniyatlarini kengroq o'rganish hozirgi ta'lim tizmi uchun nihoyatda muhim masalalardan biridir.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarning badiiy-estetik kompetensiyasini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, zamonaviy pedagogika fanida keng o'rganilayotgan masalalardan hisoblanadi. Badiiy-estetik kompetensiya nafaqat rasm chizish yoki tasviriy ko'nikmalarni egallashni, balki san'atni anglash, undagi obraz va timsollarni sharhlay olish, estetik qadriyatlarni qabul qilish, ijodiy fikr yuritish va o'z badiiy g'oyalarini ifoda etishni o'z ichiga oladi. Shu bois o'quvchilarda mazkur kompetensiyani shakllantirish uchun dars jarayoniga innovatsion pedagogik yondashuvlarni samarali tatbiq etish zarur.

Zamonaviy jamiyatda san'atga bo'lgan talabning ortishi, ijodkorlikning iqtisodiy va madaniy ahamiyatining kuchayishi tasviriy san'at ta'limining o'rni va vazifalarini kengaytirib bormoqda. O'quvchi faqat rasm chizish texnikalarini bilishi kifoya emas, balki vizual savodxonlikka ega bo'lishi, turli san'at yo'nalishlari va janrlarini farqlay olishi, zamonaviy vizual madaniyatni anglay olishi kerak. Bu esa o'quv jarayonini yangi usullar, texnologiyalar va metodlar bilan boyitishni talab qiladi.

Interfaol metodlar badiiy-estetik kompetensiyani rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. "Aqliy hujum", "Klaster", "Yakkama-yakka bahs", "Keys-stadi", "Kichik guruhlarda ishlash", "Loyihalash metodi" kabi metodlar o'quvchini faol fikrlashga, o'z g'oyalarini erkin bayon etishga, tasviriy yechimlarni birgalikda topishga undaydi. Masalan, "Aqliy hujum" orqali o'quvchilar bir mavzuga doir turli badiiy g'oyalarni ishlab chiqishi mumkin; "Klaster" metodi esa mavzuning asosiy tushunchalarini tizimli tarzda guruhlash va ularni badiiy obrazlar bilan bog'lashga yordam beradi. Guruh bo'lib ishlash metodi o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi, san'atga oid masalalarni birgalikda tahlil qilish imkonini beradi.

Innovatsion texnologiyalardan foydalanish san'at ta'limini yangi bosqichga olib chiqayotgan eng samarali yo'nalishlardan biridir. Raqamli vositalar, grafik dasturlar, 3D modellash, vizual prezentatsiyalar, multimedia dasturlari o'quvchilarda yangi badiiy ko'nikmalarni shakllantiradi. Masalan, Procreate, Adobe Illustrator, CorelDraw, Sketchbook kabi grafik dasturlarda ishlash orqali o'quvchilar raqamli dizayn asoslarini o'rganadi. Bu esa ularning nafaqat maktab davridagi ta'limi, balki kelajak kasb tanlashida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli texnologiyalar o'quvchilarga

ranglar, shakllar va kompozitsiya bilan tajriba o'tkazish, virtual makon yaratish imkoniyatini beradi.

Fanlararo integratsiya ham badiiy-estetik kompetensiyani rivojlantirishda sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tasviriy san'atni adabiyot, tarix, musiqa, texnologiya, biologiya kabi fanlar bilan bog'lab o'qitish o'quvchilarning estetik dunyoqarashini kengaytiradi. Masalan, tarix darslarida o'rganilgan qadimgi madaniyatlarning san'at namunalarini tasviriy san'at darsida tahlil qilish o'quvchilarda madaniy merosga hurmat hissini oshiradi. Adabiyot bilan integratsiya esa obrazli tafakkurni rivojlantiradi, tasviriy mavzularni kitob qahramonlari bilan bog'lash imkonini beradi. STEAM yondashuvi orqali san'at fanini texnologiya va muhandislik bilan birlashtirish o'quvchilarning kreativ loyihalar yaratish qobiliyatini kuchaytiradi.

Amaliy mashg'ulotlar tasviriy san'at ta'limining eng muhim qismi bo'lib, u o'quvchilarning badiiy ko'nikmalarini mustahkamlashda katta ahamiyatga ega. Darslarda akvarel, guash, qalam, ko'mir, pastel, kollaj, grafika, haykaltaroshlik, dekorativ san'at texnikalari bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish o'quvchilarning individual ijodiy salohiyatini namoyon etish uchun imkon yaratadi. Amaliy ishlar jarayonida o'quvchi rasm chizish texnikalarini o'zlashtiradi, rang tanlash, kompozitsiya tuzish, obyektlarga to'g'ri proporsiyalar bilan yondashish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish san'at ta'limining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir. Buning uchun o'qituvchi darslarni qiziqarli, ko'rgazmali, interaktiv shaklda tashkil qilishi zarur. Virtual muzeylar, onlayn galereyalar, san'at haqidagi video darslar, ijodiy tanlovlar o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. O'z asarlarini ko'rgazmalarda namoyish qilish imkoniyati o'quvchilarda mas'uliyat, ishtiyoq va o'z ijodiga nisbatan ijobiy munosabat uyg'otadi.

O'qituvchining kasbiy mahorati ham badiiy-estetik kompetensiyani shakllantirishdagi asosiy omillardandir. O'qituvchi san'atning turli yo'nalishlarini, tasviriy texnikalarni, badiiy materiallardan to'g'ri foydalanish usullarini yaxshi bilishi, o'quvchilarning psixologik rivojlanishini hisobga olgan holda yondashishi lozim. Shuningdek, u doimo o'z ustida ishlashi, yangi uslub va texnologiyalarni o'rganib borishi, dars jarayoniga kreativ yondasha olishi zarur.

Shu nuqtai nazardan, tasviriy san'at ta'limini innovatsion metodlar, raqamli vositalar, integrativ yondashuvlar va amaliy faoliyat bilan boyitish o'quvchilarning badiiy-estetik kompetensiyasini rivojlantirishda eng samarali omillardan biri

hisoblanadi. Bu esa o‘z navbatida, shaxsning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi, estetik didini shakllantiradi, vizual madaniyatni o‘zlashtirishga xizmat qiladi.

Yuqoridagi ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarning badiiy-estetik kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta’limning eng muhim vazifalaridan biridir. Innovatsion pedagogik yondashuvlar, raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va fanlararo integratsiya san’at ta’limini sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘taradi. O‘quvchilarni ijodiy faoliyatga jalb etish, amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirish, virtual va real ko‘rgazmalar tashkil etish ularning estetik dunyoqarashini kengaytiradi. Natijada, o‘quvchilarda vizual savodxonlik, ijodiy fikrlash, badiiy idrok va san’at orqali o‘zini ifodalash ko‘nikmalari rivojlanadi. Mazkur yondashuvlar uyg‘un qo‘llanganda ta’lim jarayoni yanada mazmunli, samarali va zamonaviy bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Абдуллаева Қ. Санъат таълими асослари. – Тошкент: Fan nashriyoti, 2020.
2. Турсунов А. Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. – Тошкент: Ilm ziyosi, 2021.
3. Anderson T. *Teaching Visual Culture: Curriculum, Aesthetics, and the Social Life of Art.* – New York: Teachers College Press, 2019.
4. Buyakov N. Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning ta’limdagi o‘rni. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
5. UNESCO. *Arts Education Policy Review.* – Paris, 2020.
6. Wilson B., Hurwitz A. *Teaching Drawing from Art.* – Routledge, 2019.